

Eni ga preganjajo drugi varujejo

Pred dobrim letom je stekel LIFE projekt z naslovom "Vzpostavitev morskih območij Natura 2000 za sredozemskega vranjeka *Phalacrocorax aristotelis desmarestii* v Sloveniji - SIMARINE-NATURA". Vranjeka, sredozemskega sorodnika kormorana ribiči nimajo radi, saj rad krade iz mrež ali pa se zapleta vanje, naravovarstveniki pa ga ščitijo.

Koordinator projekta je DOPPS BirdLife (Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije), pridružena upravičenca sta Ministrstvo za okolje in prostor ter Javni zavod Krajinski park Strunjan, podporniki projekta pa so Uprava RS za zaščito in reševanje, Krajinski park Sečoveljske soline, Zavod RS za varstvo narave ter Agencija RS za okolje. Projekt sofinancirajo Mestna občina Koper, Občina Izola, Občina Piran in Luka Koper d.d.

Redka morska ptica

Sredozemski vranjek *Phalacrocorax aristotelis desmarestii* pripada družini kormoranov (*Phalacrocoracidae*). Razširjen je **samo v Sredozemlju in Črnem morju** ter je izrazito morska ptica, ki gnezdi na skalnatih obalah in se prehranjuje na morju. Od sorodne vrste, **velikega kormorana** (*Phalacrocorax carbo*), ki ga pri nas srečujemo pozimi in predvsem na celinskih vodah, se loči po velikosti, saj je **manjši**. Ima **tanjši kljun in visoko čelo**. Značilen je **let nizko nad vodo in potapljanje z skokom naprej**. Kot kormorane tudi vranjeka pogosto vidimo sedeti z razprtimi peruti. V dolžino zraste med 68 in 78 cm, premer peruti pa ima med 95 in 110 cm. Odrasle ptice imajo daljši rep in rumeno perje na vratu. V času parjenja dobi perje zelenkast lesk. Ena od razlik med velikim kormoranom in vranjekom je tudi število peres v repu. Vranjek jih ima 12, kormoran pa 14.

Sredozemskega vranjeka v notranjosti Slovenije nikoli ne bomo videli. Čeprav natančno število gnezdečih vranjekov ni znano (manj kot 10.000 parov), je **populacija vranjekov v Sredozemlju in ob Črnem morju ogrožena**, vrsta pa je zaradi svoje omejene razširjenosti ter relativno majhne in upadajoče populacije uvrščena med prednostne vrste za varstvo. Podvrsta je uvrščena v Prilogo I Direktive o pticah, kar pomeni, da so države članice dolžne sprejeti posebne ukrepe za njeno ohranitev. Eden temeljnih ukrepov je **vzpostavitev območij**, pomembnih za njeno varstvo, to je območij Natura 2000.

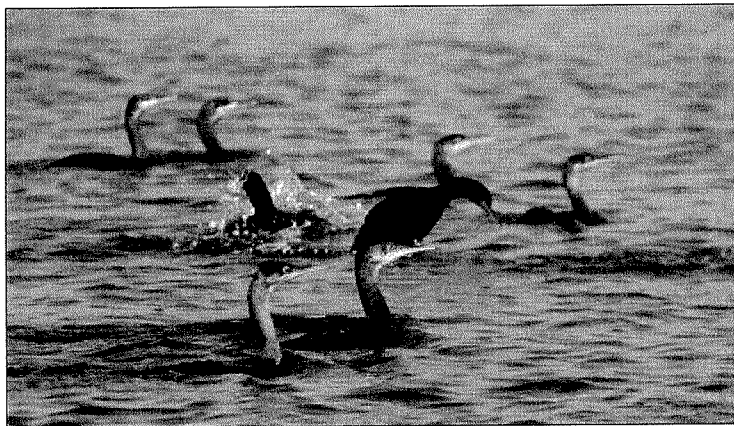

Foto: Iztok Škornik

Kljub sprejetju splošnega soglasja o varovanju Sredozemskega morja in pripravi akcijskega načrta za **15 ogroženih vrst morskih ptic**, pa naše morje, z izjemo nekaj lokacij na morskem obrežju, ne uživa **nikakršnega naravovarstvenega statusa**, niti naravovarstvenih aktivnosti. Sredozemski vranjek je ogrožen zaradi več dejavnikov, za katere pa ni vselej znano, kako močan je njihov vpliv. **To so motnje s strani človeka, zlasti na gnezdiščih, onesnaževanje morja z nafto, izguba habitata, nenameren ulov, prekomeren ribolov, plenjenje s strani zanesenih plenilcev, kemično onesnaževanje, kompeticija z drugimi vrstami in nelegalen lov**. Nekateri od teh dejavnikov so potencialno ogrožajoči tudi za sredozemske vranjeka na letovanju v slovenskem morju. **Sredozemski vranjek v slovenskem morju ni deležen nikakršne zaščite**.

Poletni in jesenski gost v Slovenskem morju

Pojavljanje vranjeka je pri nas omejeno na morskobrebja, njihovo število pa se poveča takoj po gnezditvi v Dalmaciji. Prvi k nam priletijo že **junija, najštevilčnejši pa so konec julija in v začetku avgusta**, v italijanskem delu Tržaškega zaliva pa jih je največ konec avgusta. V italijanskem delu tržaškega zaliva se število pognezditvenih osebkov vranjeka pomembno zmanjša že septembra.

Še pred desetletjem je veljal za rednega, vendar maloštevilnega zimskega gosta in občasnega prezimovalca. Na morskem obrežju je celoletna vrsta, ki pa v Sloveniji ne gnezdi. **Za vranjeka predstavljajo Sečoveljske soline oz. morje pred njimi eno najpomembnejših pognezditvenih območij te vrste pri nas**. V jesenskem času se jih na bližnjem školjčiču lahko zbere tudi do 1000 in več. Poleg školjčiča pred Sečoveljskimi solinami so za vranjeka v pognezditvenem obdobju pomembna prenočišča tudi školjčiča v Strunjanu, na **Deblem Rtiču, v Miljah pri Trstu (Punta Sottile), med Miramarom in Devinom ter izliv reke Soče**. Podnevi se razpršijo po odprtem morju, kjer se prehranjujejo. Njihove dnevne poti in pomembna območja prehranjevališč ostajajo neznanka. Na območju Tržaškega zaliva se v pognezditvenem območju pojavljajo vranjeki s Hrvaške, kar je bilo dokazano z uporabo barvnih obročkov. Od leta 2007 smo slovenski ornitologi, skupaj z italijanskimi kolegi, s pomočjo barvnih obročkov **prepoznali več kot 100 ptic, ki so bile označene na hrvaških otokih, kjer gnezdi**. 61% jih je bilo z **Brijunskih otokov**, 13% z arhipelaga Silbanski Grebeni, 10% jih je bilo s Kvarnerskega arhipelaga, 16% pa jih je prihajalo iz drugih lokalitet. Gnezdeča populacija je ocenjena na **1600 do 2000 parov**. V Tržaškem zalivu se v pognezditvenem obdobju zbere tudi **do 4000 osebkov**, kar predstavlja skoraj polovico vse jadranske populacije. Podatki o opazovanjih obročkanih vranjekov kažejo, da se ti v svojih počivališčih zadržujejo dlje časa in da so jim večinoma zvesti, saj se ptice **več let zapored vračajo v ista pognezditvena prenočišča, kjer nekatere ostanejo tudi pozimi**.

Severni Jadran - pogrnjena miza

Sredozemski vranjek je izključno ribojeda ptica. Plitvo morje severnega Jadrana, bogato z ribami, je zanje zelo ugodno za prehranjevanje.

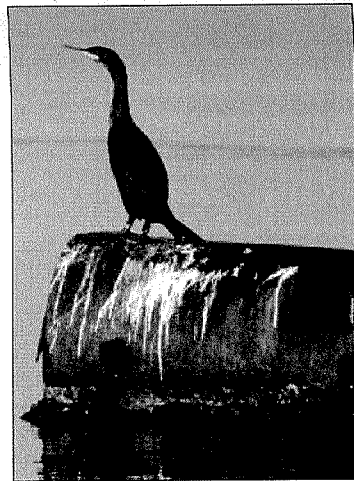

Foto: Iztok Škornik

Najpogosteje lovijo pri dnu morja, zato pri lovu v plitvem morju severnega Jadrana porabijo manj energije kakor v globljem morju, kakršno obdaja njihova gnezdišča južneje v Jadranu. **Prehranjujejo se zlasti z gospodarsko nepomembnimi pridenimi vrstami rib**. Dnevna potreba odraslega osebk po hrani je **okoli 390 g rib**.

Zimski gnezdilec na odmaknjenih skalnih obalah

Gnezdišča vranjekov so v Dalmaciji, pognezditvena prenočišča pa v severnem Jadranu. Gnezdišča so na odmaknjenih in mirnih skalnih obrežjih in otočjih. Gnezdi v ohlapnih kolonijah v zavetju skal nekaj metrov nad morsk gladino. Gnezdo je zgrajeno iz rastlinskega materiala in ga pogosto uporabljajo več sezon zapored. Obdobje gnezdenja je zlasti pozimi, med leti se lahko tudi znatno spreminja. **Jajca ležejo med novembrom in marcem**, čas je odvisen tudi od geografske lege gnezdišča. Mlajše ptice gnezdi v kasneje, zasedajo suboptimalna gnezdišča in imajo manjši gnezditveni uspeh. **Najpogosteje so v leglu tri jajca, valjenje pa traja 30 dni**. Mladiči zapustijo gnezdo po približno 53 dneh.

Največja gnezdišča vranjekov so v **Kvarneru in na Brijunih**, z največjim znanim gnezdiščem v Dalmaciji na **Silbanskih grebenih** (Zadar), kjer gnezdi tudi do 200 in več parov. Na jugu Jadrana gnezdi na otoku Lastovo.

Tako je v predstavitvi projekta SIMARINE-NATURA zapisal **Iztok Škornik** iz Zavoda za varstvo narave Piran, s sedežem v Izoli. Vrednost projekta je 474.458 EUR, sofinanciranje EU: 284.675 EUR (60%). Obdobje izvajanja: 1.9.2011-28.2.2015

V Mandraču pa bomo naslednji teden zapisali tudi nekaj mnenj poklicnih ribičev, ki se z vranjeki srečujejo pri vsakdanjem delu.

Fotografije:

desno zgoraj: Odrasel vranjek je povsem črne barve. V času gnezdenja ga na vrhu glave krasi še čopka. v sredini: Vranjeki lovijo v skupini. V vodo se potopijo s skokom naprej.

levo spodaj: v zalivu pred Izolo so se še do nedavnega vsako jutro zbrali vranjeki pred odhodom na ribolov.

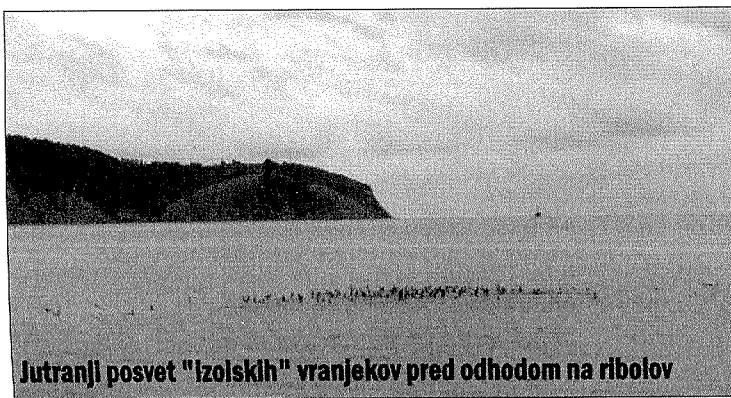

Foto: Primoz

Jutranji posvet "izolskih" vranjekov pred odhodom na ribolov